

Už je zítra? aneb Jak pandemie mění Evropu

Jan Bittner

Krastev, Ivan: Už je zítra? aneb Jak pandemie mění Evropu. Praha: Karolinum, 2020, 58 stran, ISBN 978-80-246-4647-3.

Recenzovaná esej vrací čtenáře do období koronavirové pandemie a nutí jej k zamyšlení se nad jejím vlivem na vývoj společnosti. Pandemii autor představuje jako další dějinný zlom, který neodvratně změní podobu světa a s ním i evropské integrace, fungování demokracie na evropském kontinentu, ekonomických vztahů i chování jednotlivců. Autor v textu pokládá převapivé otázky k zamyšlení se nad událostmi, které jsme nedávno všichni zažívali na vlastní kůži. Přestože text vyšel již v roce 2020, Krastevovo porozumění společenské dynamice v dnešní perspektivě nevznívá nijak zastarale. Naopak působí jako zcela čerstvá analýza nedávné krize, která čtenáře vyzývá k aktuálnímu hodnocení stavu společnosti, jež si prošla vážnou nemocí.

Ivan Krastev je bulharský politolog a spisovatel žijící ve Vídni. Bezesporu patří mezi významné evropské myslitele. Ve svých knihách se soustředí primárně na vývoj Evropské unie, v té poslední s názvem Soumrak Evropy z roku 2017 se věnoval její podobě po brexitu. V recenzované esejí Už je zítra? aneb Jak pandemie mění Evropu si vytknul za cíl tematizovat vývoj evropské společnosti v kontextu globální pandemie covidu-19. Jeho zamyšlení nicméně nejsou evropsky specifické a neomezují se na palčivé otázky pouze uvnitř Unie. Vzhledem ke svému bulharskému původu a osobní zkušenosti s pandemií strávené právě v této východoevropské zemi autor nabízí pohled na společenskou dění a politický vývoj v Evropě i ve světě, který se může lišit od perspektivy západních komentátorů. V tomto ohledu se český čtenář může ke Krastevově analýze snaže vztáhnout.

Krátká esej čítající mezi úvodem a závěrem pouze dvě kapitoly nahlíží na koronavirovou krizi jako na zvláštní sociální experiment bez předem odhadnutelných výsledků. Autor ní analyzuje pandemii jako fenomén s dopady na fungování demokratických institucí, fenomén proměňující liberální demokracie a autoritativní režimy,

preferance lidí ohledně jejich svobod či ochrany jejich soukromí. Kniha se nesnaží ani předpovídat budoucnost ani nezůstává v minulosti. Krastev svůj pohled staví na paradoxech spojených s koronavirovou krizí a poukazuje na její odlišnosti od těch předchozích. Text přináší ohromné množství podnětů pro zamyšlení se nad tím, čím jsme si vlastně prošli, ale také jakým směrem nás tato krize nasměrovala a jak se z ní poučit.

Autor si s popisem pandemické zkušenosti nebere servítky, když pandemická opatření připodobňuje k realizaci knižních dystopií Orwella, Huxleyho nebo Atwoodové, ať už šlo o uzavřené podniky, mobilní aplikace či registry v restauracích a kavárnách umožňující vládám sledovat každý náš pohyb, omezování svobody pohybu přes hranice či okresy, příškrčení ekonomických i občanských svobod a odsouvání demokratických mechanismů na druhou kolej pomocí nouzových stavů. Mnohdy přehnané metafory čtenáře nutí se zamyslet nad tím, zda v nich přesto neleží náznak reálného společenského nebezpečí. Jak jinak nazvat českou zkušenost: rok a půl odnětí svobody natvrdo za krádež pěti kusů pečiva ve světě miliardových daňových úniků?

Esej se prolíná téma nerovností různého druhu, které ke krizím neodmyslitelně patří. Každá krize vytváří poražené i vítěze. Stejně tak pandemie vždy rozevírají příjmové nůžky ve společnosti, přičemž výše příjmů byla také jedním z determinantů vyšší úmrtnosti na covid-19. Krastev ale nezůstává jen u úzkého ekonomického významu nerovnosti. Všimá si třeba i obratu v případě mezigeneračních nerovností, které byly před pandemií zdůrazňovány především v kontextu klimatické krize. Mladá generace vyzývala tu starší k solidaritě v zájmu zajištění budoucnosti. Covid-19 představoval násobně větší nebezpečí pro starší lidi, kteří tak naopak museli žádat mladší generaci, aby se omezila ve svém životním stylu v zájmu ochrany zdraví.

Autor shrnuje tuto zvláštní dobu v sedmi hlavních paradoxech, z nichž hned několik se váže ke globalizaci. Covid-19 odhalil temnou stránku propojení všech koutů světa migrací, cestovním ruchem

i obchodními vazbami, ale zároveň působil jako její hnací motor, když lidé na celém světě nakupovali stejné roušky a vyhlíželi stejné vakcíny, cítili stejné emoce. Přerušené dodavatelské řetězce, obchodní války o zdravotnický materiál a jiné nedostatkové zboží znovu podnítily proces ekonomické deglobalizace a národní strategické suverenity. Ta byla ale naopak doprovázena potřebou mezinárodní politické spolupráce, jež může vyústit dokonce v hlubší evropskou integraci. Brát globalizaci za danou se nevyplácí. Promýšlet a následně usměrňovat její vývoj však vyžaduje nadnárodní shodu, která je nejistá a v krizích nestabilní. Krastev ukazuje, jak globalizace vstupuje do všech oblastí našich životů a představuje zásadní, ale těžko uchopitelný fenomén moderního světa. Přitom varuje před nacionalistickými tendencemi, které se ale dva roky po jeho varování nezhmotnily.

Zvládnání pandemie bylo a bude spojené s důvěrou ve státní instituce a obecně schopný stát. Představitelé státních úřadů i vědeckých institucí dokola vysvětlovali principy šíření choroby, potřebu prevence a zdůvodňovali přijatá opatření. Vztah veřejnosti k expertům představoval důležitý článek v přenosu informací od vědeckého poznání k jídelním stolům domácností v karanténě. Je zřejmé, že nedůvěra v politiku, představa nefungující byrokracie a líných úředníků ke zvládnání pandemie v Česku nepřispěla a s novou vládou a novou krizí sledujeme pokračující propad důvěry. Žel, role institucí a expertů je v Krastevově esejí pouze okrajovým tématem, které by zasloužilo větší pozornost.

Pandemie vždy patřila mezi významná rizika ohrožení lidského zdraví v globálním rozměru. Americká Národní zpravodajská rada v roce 2004 předpovídala pandemii chřipky vyžadující omezování cestování a obchodu s pravděpodobností hraničící s jistotou. Česko mělo připravený pandemický plán z roku 2001 i strukturu krizového štábu pro koordinaci rychlé a strukturované reakce pro případ ohrožení země. Současná energetická a blížící se ekonomická krize však zas a znovu odhalují naši neschopnost takovým situacím čelit s adekvátní přípravou.

Jsme schopni se alespoň poučit? Závěr uprchlické krize způsobil kromě hlubokých příkopů mezi členskými státy i zakořenění představy nemožnosti uzavřít hranice. Během pandemie to žádný problém nebyl. Globální ekonomická krize zastihla Evropu nepřipravenou sdílet dluhy a uvolnit fiskální politiku. Pandemie naopak vedla k vytvoření společného evropského dluhu a uvolnění fiskálních pravidel patřilo k jednomu z prvních evropských opatření v reakci na krizi.

Během každé krize se chceme vrátit před její vypuknutí. Zpátky do „normálu“. Nic takového ale neexistuje. Krize střídá krizi a naše společnost se spolu s nimi nenávratně mění. Ivan Krastev umožňuje se nad těmito změnami zamyslet a poučit se z minulosti. To ale neznamená, že nás zítra nemůže čekat další překvapení.

Ing. Jan Bittner (jan.bittner@vse.cz) je doktorandem na Fakultě podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze (Faculty of Business Administration, Prague University of Economics and Business), nám. Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3 – Žižkov, Česká republika, a družstevníkem v nakladatelství IDEA. Jako ekonom se věnuje otázce odměňování. Pracovně jej momentálně nejvíce vytěžuje péče na rodičovské „dovolené“.

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vyhlašují

MP
SV

14. Týden
sociálních služeb

3.-9. 10. 22

Nejste
v tom sami

Partneři Týdne sociálních služeb ČR

Armáda spásy v České republice | Asociace veřejně prospěšných organizací ČR | Česká unie neslyšících | Diakonie ČCE | Hlavní město Praha | Jihočeský kraj | Jihomoravský kraj
Karlovarský kraj | Královéhradecký kraj | Liberecký kraj | Město Prachatice | Moravskoslezský kraj | Národní rada osob se zdravotním postižením ČR | Olomoucký kraj
Pardubický kraj | Plzeňský kraj | Slezská diakonie | Statutární město Ostrava | Středočeský kraj | Ústecký kraj | Unie zaměstnavatelských svazů ČR | Zlínský kraj

Mediální partneři

sociální služby |
 Listy sociální práce |
 FORUM sociální politiky |
 mmn.cz péče |
 sp sociální práce |
 E E Z V KONFERENCE VZDELÁVÁNÍ JENY CAROLIN |
 mošty |
 můžeš

www.tyden-socialnich-sluzeb.cz